

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ШКОЛАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ДОСЯГНЕННЯ ТА РИЗИКИ

Шолох О.

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
E-mail: osholoh72@gmail.com*

Останні події, такі як пандемія Covid-19 та впровадження правового режиму воєнного стану в Україні призвело до необхідності масового використання дистанційної та змішаної форми навчання в закладах освіти. Якщо раніше замовниками дистанційного навчання (ДН) виступали окремі громадяни, зайняті виконанням професійних обов'язків, то сьогодні учасниками ДН стали учні шкіл та професійних училищ, студенти коледжів та університетів. У дистанційній формі проводяться уроки, лекції наради, засідання, конференції, організовується захист дисертацій. Дистанційне спілкування з використанням відеозв'язку використовують не лише для навчання, але і для управління підприємствами та організаціями, міністерствами і країнами. Сучасне цифрове суспільство усвідомлює наскільки важливою є дистанційна форма спілкування та навчання в умовах особливих критичних ситуацій. Будь-яка надзвичайна ситуація рано чи пізно закінчиться, а навички та методики ДН залишаться затребуваними на довго. Їх можна буде використовувати для проведення занять в системі інклюзивної освіти, з малоформатними групами, консультацій, наукових конференцій, виробничих нарад тощо.

Таким чином, нові виклики сучасної історичної доби поставили перед освітою нові складні завдання, одне з яких – використання інноваційних технологій та технологій ДН для розвитку закладів освіти України в сучасних та повоєнних умовах. Володіння інноваційними технологіями сприяє не лише підвищенню якості освітнього процесу, а й створенню інформаційної системи управління закладом освіти, що забезпечує професійний розвиток педагогічного колективу та отримання відповідних компетенцій здобувачами освіти.

Важливим умовою забезпечення безперервності навчання школярів є наявність відповідних приміщень, наявність педагогів та необхідної технічної інфраструктури. Це включає в себе наявність комп'ютерів, доступ до Інтернету, програмне забезпечення для ДН та комунікації. У воєнний час, коли інфраструктура може бути під загрозою, важливо забезпечити стійкість мережі та доступ до неї для

всіх учасників освітнього процесу. Наступна умова щодо забезпечення безпечного освітнього середовища засобами організації дистанційного та змішаного навчання є доступність методичного контенту та матеріалів. Щоб забезпечити безперервність навчання, важливо мати доступ до відповідних навчальних матеріалів та ресурсів. Це можуть бути електронні підручники, відеоуроки, інтерактивні вправи та інше навчальне програмне забезпечення. Важливо, щоб ці матеріали були доступні для всіх учнів незалежно від їхнього проживання та технічних можливостей. Вчителі повинні адаптувати свої методи навчання до дистанційного формату. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє забезпечити освітній процес навіть у віддалених районах або в умовах, коли доступ до шкіл обмежений. Технічні можливості, такі як відеозв'язок, платформи для онлайн навчання та електронні навчальні матеріали, дозволяють вчителям та учням спілкуватися та виконувати навчальні завдання на відстані. Наявність необхідних матеріалів та ресурсів є ключовим аспектом забезпечення доступу до освіти для всіх здобувачів освітніх послуг [8, ст.67-73].

В свою чергу, у сучасному світі зростає важливість володіння цифровими навичками. Використання цифрових технологій в освітньому процесі сприяє розвитку цифрової грамотності учнів. Вони вчаться працювати з комп'ютерами, веб-сайтами, електронними ресурсами, що робить їх більш компетентними у сучасному інформаційному суспільстві.

В цьому сенсі великої уваги потребує організація ДН. Вчителі мають розуміти принципи організації та проведення ефективних онлайн-уроків, включаючи вибір методів навчання, створення цікавого та змістовного контенту. Важливо, щоб вчителі були здатні індивідуалізувати навчання, враховуючи особливості кожного учня і його пізнавальні запити. Педагоги повинні бути готові до використання різних онлайн-інструментів та платформ для ефективного навчання [10 ст.78-85].

Невід'ємною частиною ефективного освітнього процесу є продуктивне спілкування з батьками та родинами учнів, надання їм інформації про хід навчання, співпраця з ними для забезпечення успішного навчання дітей. Залучення батьків та громадських організацій до підтримки навчання дітей в умовах воєнного конфлікту є важливим елементом збереження освітнього процесу. Спільна

робота вчителів, батьків та громади може допомогти створити стабільне та безпечне здоров'язберігаюче середовище для навчання.

Отже, підготовка вчителів до роботи в умовах воєнного конфлікту включає цілий комплекс нових підходів щодо організації змішаного та ДН, які включають технічні, психологічні та педагогічні аспекти. Вчителі, які мають таку підготовку, здатні забезпечити ефективне навчання та психологічну підтримку учнів у складних умовах воєнного стану в країні.

Організація дистанційного та змішаного навчання дозволяє школам зберегти навчальний процес незалежно від зовнішніх обставин. Учні можуть отримувати якісну освіту та продовжувати навчання, навіть якщо приміщення шкіл зазнають пошкоджень або евакуйовані у інші регіони. ДН дозволяє забезпечити доступ до освіти для учнів у всіх регіонах країни, включаючи ті, що знаходяться у зоні воєнного конфлікту або евакуйовані до інших місць. Доступність освіти є ключовим аспектом забезпечення соціальної справедливості, навіть в умовах воєнного конфлікту. У воєнний час багато шкіл можуть бути евакуйовані, зруйновані або стати небезпечними для навчання, тому дистанційна освіта стає і засобом забезпечення доступності до навчання. Багато сімей можуть втратити матеріальні доходи або стати біднішими через руйнування інфраструктури та економічні труднощі. Дистанційна освіта може зменшити економічні бар'єри, оскільки вона не вимагає витрат на транспорт, підручники чи інші навчальні матеріали.

Окрім географічних, економічних та соціальних факторів, що впливають на ефективність навчання в умовах ДН школярів. Деякі учні можуть бути фізично обмежені у відвідуванні школи через поранення або інвалідність, які можуть виникнути внаслідок воєнних дій. Дистанційна освіта надає можливість навчатися дома або в лікарнях, де це необхідно.

Також слід зауважити, що дистанційна освіта може забезпечити більш гнучкий графік навчання, що дозволяє учням взяти перерву в навчанні, якщо це необхідно, та отримати психологічну підтримку, враховуючи той факт, що у воєнний час діти можуть втратити близьких членів сім'ї, переживати стрес або травму.

Україна є країною з різноманітною культурою та мовами. Дистанційна освіта може бути більш гнучкою у використанні різних мов та культурних вимог, що дозволяє учням отримати освіту на своїй рідній мові та у відповідності з їхніми культурними цінностями.

Розвиток інформаційних та комунікаційних навичок учнів через ДН є важливим фактором, що сприяє їхньому успіху в сучасному світі. Це дозволяє їм ефективно використовувати інформаційні технології, взаємодіяти з іншими подальшого навчання та успішної майбутньої професійної кар'єри. В той же час на перевагу досягненням в процесі формування безпечного освітнього середовища засобами організації дистанційного та змішаного навчання в школах України в умовах воєнного стану, стають технічні, соціальні, педагогічні і психологічні ризики:

- Нестабільне електропостачання, обмежена доступність до інтернету та технічні несправності можуть стати перешкодою для успішної реалізації ДН. Однією з найбільших технічних проблем є недоступність стабільного Інтернет-з'єднання для всіх учасників освітнього процесу. У віддалених регіонах або в умовах воєнного конфлікту, інфраструктура Інтернету може бути обмежена або недостатньо розвинена.

- Не всі учні та вчителі можуть мати необхідне обладнання, таке як комп'ютери або смартфони, для участі в дистанційних заняттях.

- Використання спеціалізованого програмного забезпечення для ДН може вимагати певного рівня технічної підтримки та обслуговування. Не у всіх шкіл можуть бути ресурси для підтримки цього програмного забезпечення, а також можуть виникати труднощі з його налаштуванням та користуванням.

- Учасники освітнього процесу можуть стикатися з проблемами безпеки та конфіденційності даних під час ДН. Недостатня захищеність від хакерських атак або витоку конфіденційної інформації може стати серйозною загрозою для придатності та безпеки освітнього середовища. Для успішного впровадження ДН необхідна підтримка з боку технічних спеціалістів та навчання для вчителів та учнів щодо користування відповідними технічними засобами. Недостатня підготовка та підтримка може призвести до труднощів у впровадженні ДН.

- У школах може бути обмежена або застаріла технічна інфраструктура, що ускладнює впровадження ДН. Кількість комп'ютерів, відсутність Wi-Fi або неякісна електромережа також можуть стати перешкодою для проведення занять в онлайн-режимі.

Отже, технічні проблеми впровадження ДН потребують комплексного підходу, який включає в себе забезпечення доступу до

Інтернету та необхідного обладнання, підготовку та підтримку з боку адміністрації шкіл, а також розробку ефективних стратегій забезпечення безпеки та конфіденційності даних.

- Довготривале навчання віддалено може призвести до відчуття соціальної ізоляції учнів та погіршення психічного стану. Тому важливо підтримувати психологічний стан учнів та створювати можливості для їхньої соціалізації навіть у віддаленому навчанні. Соціальна ізоляція в контексті ДН може мати серйозний вплив на учнів, особливо в умовах воєнного стану, коли вони відчувають небезпеку та структурні зміни у своєму оточенні.

- ДН може обмежити можливості для учнів спілкуватися та взаємодіяти між собою. Вони можуть відчувати недостатність можливостей для обговорення та обміну думками, що може призвести до зменшення мотивації та інтересу до навчання.

- Учні можуть втратити зв'язок зі своїми однолітками та вчителями під час ДН. Це може призвести до втрати дружби, погіршення взаємин зі своїми ровесниками та педагогами, а також до почуття відчуження та відсутності підтримки.

- Соціальна ізоляція може призвести до збільшення стресу та тривоги учнів. Вони можуть відчувати втрату стабільності та безпеку у своєму оточенні, що може вплинути на їхнє психічне здоров'я та навчальні досягнення. Учні можуть втратити можливість розвивати соціальні навички, необхідні для ефективної адаптації у суспільстві. Вони можуть втратити навички спілкування, розв'язання конфліктів та співпраці, що може негативно вплинути на їхнє майбутнє соціальне функціонування.

Отже, соціальна ізоляція учнів в умовах ДН відображається на їхньому соціальному, емоційному та психологічному стані. Пошук шляхів зменшення цієї ізоляції та збереження соціального контакту важливий для забезпечення психологічного благополуччя та успішного навчання учнів.

Серед основних психолого-педагогічних рекомендацій вчителям України щодо формування безпечного освітнього середовища засобами організації дистанційного та змішаного навчання в умовах воєнного стану, виділяємо наступні:

1. Розвиток психологічної стійкості:

- Організуйте для учнів та вчителів онлайн-тренінги з психологічної стійкості та стресостійкості.

- Вчителі можуть проводити онлайн-уроки з релаксації та медитації для зниження рівня стресу.

2. Створення позитивного психологічного клімату:

- Підтримуйте позитивну атмосферу в онлайн-класі, підкреслюючи взаємоповагу, толерантність та співпрацю.

- Використовуйте позитивні підходи до вивчення, наприклад, групові проекти та спільні віртуальні заходи.

3. Формування індивідуального підходу до учнів:

- Проводьте онлайн-консультації для учнів, які потребують додаткової підтримки чи допомоги.

- Створіть індивідуальні навчальні плани для учнів з особливими потребами.

4. Контроль за емоційним станом:

- Звертайте увагу на емоційний стан учнів під час онлайн-уроків та надавайте можливість позиціонувати свої почуття.

- Надавайте учням інструменти для саморегуляції емоцій, наприклад, техніки дихальної гімнастики.

5. Розвиток взаємозв'язків і соціальних навичок:

- Створіть онлайн-платформи для спілкування та співпраці між учнями, наприклад, групи, віртуальні або чати.

- Проводьте віртуальні зустрічі, організовуйте групові проекти та колективні завдання для розвитку комунікаційних та соціальних навичок.

6. Практика розвитку навичок саморозвитку та самостійної роботи учнів в екстремальних умовах організації освітнього процесу:

- Створіть можливості для самостійної роботи та саморозвитку учнів, наприклад, онлайн-курси та матеріали для самостійного вивчення.

- Заохочуйте учнів до пошуку нових знань та навичок поза межами шкільних уроків.

7. Професійне консультування та супервізійний супровід вчителів:

- Організуйте онлайн-групи підтримки для вчителів, де вони можуть ділитися досвідом та взаємно підтримувати один одного.

- Надавайте психологічну та методичну підтримку вчителям через онлайн-консультації та вебінари.

На наше переконання, практикоорієнтовані рекомендації допоможуть створити безпечне та підтримуюче освітнє середовище для учнів та вчителів під час воєнного конфлікту.

- Незважаючи на технічні та соціальні виклики, правильно організоване дистанційне та змішане навчання може забезпечити доступність освіти для всіх учнів, а також сприяти їхньому розвитку та підготовці до життя в умовах воєнного конфлікту.

Література

1. Богаченко, Т. (2021). Ризики та перспективи змішаного навчання в умовах воєнного стану. У: *Науковий вісник МОН України*, т. 2, С. 123-138.
2. Григоренко, В. (2020). *Психологічні аспекти дистанційного навчання в умовах воєнного конфлікту*. Київ: Видавництво "Освіта".
3. Іванова, О. (2018). Роль вчителя в організації безпеки навчального середовища. *Педагогічний процес: теорія та практика*, № 3, С. 24-31.
4. Іванова, О. (2020). Особливості використання дистанційних технологій у початковій освіті. *Педагогічна наука і освіта*, № 2, С. 67-73.
5. Ковальчук, О. (2020). Дистанційне навчання як аспект забезпечення безпеки учнів в умовах війни. У: *Журнал педагогічних досліджень*, т. 5, С. 24-37.
6. Козлова, О. (2019). Ефективність використання веб-платформ для дистанційного навчання під час конфлікту. У: *Вісник інноваційних технологій у освіті*, т. 8, с. 45-59.
7. Лисенко, М. (2018). Застосування онлайн-платформ у шкільному навчанні в умовах війни. У: *Вісник педагогічної освіти*, т. 3, с. 89-102.
8. Мартиненко, І. (2021). Освіта в умовах воєнного конфлікту: виклики та стратегії. Київ: Видавництво «Школа».
9. Петренко, І. (2019). Психологічні аспекти дистанційного навчання". *Психологічні науки: проблеми і рішення*, № 4, С. 56-63.
10. Петренко, І. (2021). Психологічна готовність вчителя до роботи в умовах дистанційного навчання. *Психологічний журнал*, № 1, С. 78-85.